

MUSIQIY ASARLAR MAZMUNI ORQALI O‘QUVCHILARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASH

O‘rishboyeva Xumora O‘rol qizi

O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Musiqqa ta’limi yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

xumoraaurishboyeva22@gmail.com

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada o‘quvchilarda vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda, axloqiy yuksaltirishda, ongining o‘shishida, estetik didini vujudga kelishida musiqaning ahamiyati keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar: musiqqa, ta’lim, maktab, o‘qituvchi, o‘quvchi, vatanparvarlik, tarbiya, axloq, kayfiyat, estetik did.

ANNOTATION. In this article, the importance of music in shaping students’ feelings of patriotism, raising their morals, growing their consciousness, and developing their aesthetic taste is widely covered.

Key words: music, education, school, teacher, student, patriotism, upbringing, morality, mood, aesthetic taste.

АННОТАЦИЯ. В данной статье широко освещено значение музыки в формировании у студентов чувства патриотизма, воспитании их нравственности, росте их сознания, развитии эстетического вкуса.

Ключевые слова: музыка, образование, школа, учитель, ученик, патриотизм, воспитание, нравственность, настроение, эстетический вкус.

Kirish. Avvalo musiqqa tarbiya fanidir. Musiqqa-hayotimizdagi muhim muhim ahamiyat kasb etadigan tarbiyaviy vosita hisoblanadi. Ma’lum darajada hayotimizda muhim rol o‘ynaydi desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Chaqaloqligimizdan onalarimiz aytgan alla ta’sirida ulg‘ayganimiz ham fikrimiz dalilidir. Bugungi kunda ijtimoiy

turmushimizda bo'layotgan barcha tadbirlar, to'y-tomoshalar musiqa sadolari ostida o'tkaziladi. Musiqa ma'lum darajada ishimizni yengillashtiradi. Biror yumush bajarayotganimizda yumushimiz yengillashishiga, kayfiyatimiz ko'tarilishiga qalbimizdagi g'uborlardan xalos bo'lishimizga yordam beradi.

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti I.A.Karimovning "Farzandlarimizni sog'lom va barkamol inson etib voyaga yetkazishda jismoniy tarbiya va sport bilan bir qatorda san'at va musiqiy tarbiyasi ham beqiyos ahamiyatga egadir"[1] degan gaplari fikrimizni yanada boyitadi. Musiqa insonning his tuyg'ularini, ichki kechinmalarini, ichki dunyosi o'y-fikrlari bilan bog'liq hodisalarni so'zsiz yoritib beradi. Har bir inson o'z vaziyatidan, ichki kechinmalaridan musiqiy dididan kelib chiqib o'ziga mos keladigan ohangni, kuyni tanlaydi. Musiqa shunchaki san'at turi emas, musiqa hayotni aks ettiruvchi san'at. U biz bilan quvonch, xursandchilik shu bilan birga dard-alamni baham ko'radigan o'rtoq deya olamiz. Musiqa orqali insonlar his tuyg'ularini ohangga aylantiradi. Musiqa chidamlilik, iroda, e'tibor, xotirani rivojlantirishda, jamoaviylikni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Musiqa tabiat obrazlarini uning hodisalarini hissiy idrok etishga yordam beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Prezidentimizning "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"¹ gi PQ-112 Qarori oliy ta'lim muassasalari musiqa yo'nalishida ta'lim-tarbiya olayotgan bo'lajak musiqa o'qituvchilarining oldiga qator muhim vazifalarni qo'yadi va pedagogik kadrlar tayyorlash masalasiga davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida e'tibor qaratilayotganidan dalolat beradi[2]. Qadimdan musiqa nafaqat san'at balki matematika, falsafa, tibbiyot fanlari bilan bir qatorda muhim fanlardan biri edi. Jumladan qadimgi Yunonistonda o'quvchilarga rasm chizish, raqs tushish, ashula aytish va lira chalish o'rgatilgan. "Musiqa ruhning axloqiy tarbiyasiga ma'lum bir ta'sir ko'rsatishga qodir, musiqa shunday xususiyatga ega ekan yoshlar tarbiyasi uchun musiqiy ta'limini targ'ib qilish maqsadga muvofiq", "Musiqa axloqni yuksaltiradi"

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.02.2022 yildagi PQ-112-son. (Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 03.02.2022 y., 07/22/112/0099-son)

degan fikrlarni Aristotel aytib o'tgan. Ibn Sino ham musiqaning tarbiyaviy mohiyatini alohida ta'kidlab o'tadi. U san'at vositasi orqali estetik didni tarbiyalashga asosiy e'tiborni qaratadi. O'zining "Tib-qonunlari" asarida "Go'dakning tanasi chiniqishi uchun ikki narsa zarur: biri uni asta qimirlatib tebratish, ikkinchisi onasining qo'shig'i (Alla), birinchisi-tanaga, ikkinchisi-ruhga tegishlidir" [3] deb aytib o'tgan. Ibn Sino musiqaga oddiy fan sifatida emas, balki jamiyatshunoslik, psixologiya, poetika, etika va fiziologiya fanlari nuqtai nazaridan kelib chiqib qaragan. O'zining barkamol shaxsni tarbiyalash g'oyasida musiqani asosiy vositalar sirasiga kiritgan.

R.Jo'rayev va A.Zunnunovalar e'tirof etishicha "Musika madaniyati fani o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va axloqiy fazilatlarini shakllantirishda ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didini o'stirishda, fikr doirasini kengaytirishda, ularda mustaqillik va tashabbuskorlik xislatlarini tarbiyalashda xizmat qiladi va umumta'lim maktablarida o'qitiladigan adabiyot, tasviriy san'at, jismoniy tarbiya, mehnat va shu kabi boshqa fanlar bilan bog'lanadi"[4]. Haqiqatdan ham musika o'quvchilarning axloqiy yuksalishida, ongining o'sishida, ijodiy qobiliyatlarini shakllanib borishida, Vatanga, ona yurtga muhabbat, sadoqat tuyg'ularini vujudga kelishida katta ahamiyatga ega.

Tahlil va natijalar. Musika darsliklari ham boshqa darsliklar kabi bolalar tafakkurini o'stiradi, istiqbol sari yetaklaydi. Musika kishi ruhining axloqiy tomoniga ta'sir etar ekan, yoshlarning tarbiyasiga ham ijobiy ta'sir o'tkazadi. Shu sababli yosh avlodga musiqaning mazmun mohiyatini o'rgatish va mustahkamlash uchun bugungi kunda musika san'atiga katta e'tibor berilmoqda. Musika - o'quvchilarda vatanparvarlik hissini shakllanishida ta'lim va tarbiya manbai hisoblanadi. Vatanparvarlik tarbiyasi vositasi qo'shiq so'zlari, musika sadosi bilan qo'shib turadigan badiiy asarlarda ham bo'lishi mumkin. Musiqani his qiladigan va tushunadigan o'quvchi, qo'shiq aytishni va raqsga tushishni yaxshi ko'radi, atrofdagi dunyoni tabiatni sevadi bunday inson qo'pol va shavqatsiz bo'lolmaydi. Misol uchun maktab darsliklarida berilgan quyidagi qo'shiq matnini oladigan bo'lsak:

O‘zbekimdan aylanay

Dilbar A‘zamova she‘ri

Gulnora Qo‘chqorova musiqasi

Quchog‘ingda yayrab o‘sarman, yurtim,
Tarixingdir buyuk, ey ozod xalqim.
Jahonga yuz tutding, mag‘ursan elim
O‘zbekimsan, o‘zligimsan, o‘zbekim!

Dilbar A‘zamova qalamiga mansub ushbu she‘rning nomi “O‘zbekimdan aylanay” deb nomlanib, uning nomlanishidan kelib chiqib bevosita ayta olishimiz mumkin she‘rda go‘zal va betakror vatanimiz madh etilgan. Musiqa darslarida o‘quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash vositasi sifatida kuylanadigan qo‘shiq so‘zlari va musiqa sadosi bilan qo‘shilib turadigan badiiy asarlardan foydalanish mumkin. Ushbu she‘r asosida Gulnora Qo‘chqorova tomonidan bastalangan qo‘shiqni o‘quvchilarga o‘rgatish orqali ularni vatanparvar ruhda quyidagi jarayonlar orqali tarbiyalash mazmunini keltirib o‘tamiz:

- o‘quvchilar bu qo‘shiqning she‘riy matnini o‘qiyotganlarida tinch, obod yurtda ulg‘ayotganlarini his qilishadi;
- O‘zbekistonning jahonga yuz tutganligini, buyuk tarixga ega ekanligini bilishadi;
- o‘zligini anglaganligi, tarixi va bugunidan faxrlanish hissi paydo bo‘ladi;

Xulosa va takliflar. Taniqli musiqa nazariyotchisi va tanqidchisi B.A.Katayev shunday deb yozgan edi: “Musiqa ijodida va idrokida intellektual asosni qaror toptirishdan hech qachon voz kechmaslik kerak. Musiqa tinglar ekanmiz u yoki bu holatlarni his etib, boshdan kechiribgina qolmasdan, balki idrok qilinib kelinayotgan materialni farqlaymiz, tanlaymiz, baholaymiz binobarin fikr yuritimiz”.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.A.Karimov “Buyuk kelajak sari” T-“O‘zbekiston” 1998-yil.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 02.02.2022 yildagi PQ 112-son.
(Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 03.02.2022 y
3. Abu Ali Ibn Sino “Tib qonunlari” I, II. T. 1979-1980-yil.
4. Nurmatov.H. Musiqa va estetik madaniyat.-T.: O‘qituvchi, 1992-yil.
5. Musiqa 6-sinf uchun darslik. S.Begmatov, D.Karimova, Q.Mamirov. – T-2017.